

**Київський національний університет
імені Тараса Шевченка
Кафедра загального мовознавства
та класичної філології**

«затверджую»

**Директор Інституту філології
проф. Семенюк Г.Ф.**

**ПРОГРАМА
спецкурсу для аспірантів
Інституту філології
“ Порівняльна типологія класичних мов”**

**(спеціальність 10.02.14 – класичні мови. Окремі
індоєвропейські мови)**

**Затверджено на засіданні кафедри загального
мовознавства
та класичної філології
Протокол № 7 від 15 квітня 2013 р.
д.ф.н, проф. Звонська Л.Л.**

**Затверджено на засіданні Вченої ради
Інституту філології
Протокол № 9 від 22 квітня 2013 р.**

Київ - 2013

Курс порівняльної типології класичних мов є складовою частиною фундаментальної лінгвістичної підготовки для формування високої професійної майстерності філолога і пропонується для аспірантів спеціальності «Класичні мови. Окремі індоєвропейські мови».

Курс порівняльної типології класичних мов має на меті зіставне дослідження граматичних та лексичних рівнів давньогрецької та латинської мов; формування системного наукового уявлення про граматичну та лексичну будову класичних мов, їх структуру та функціонування, аналіз проблем функціональної морфології та синтаксису, взаємодії граматичної будови й лексичного складу мови. Курс спрямований на підготовку професійно зрілих фахівців, які глибоко і всебічно оволоділи системою лінгвістичних знань, умінь та навичок роботи з текстами класичними мовами, необхідних для успішного здійснення різнобічної діяльності філолога-класика.

Основна мета викладання курсу полягає в наданні аспірантів базових знань для науково-дослідницької роботи, а також у підготовці фахівців із глибоким розумінням законів функціонування класичних мов.

Лекції спрямовані на розвиток у аспірантів творчого наукового мислення, уміння бачити тенденції розвитку класичних мов, а також вміння зіставляти факти давньогрецької та латинської мов.

Заняття присвячені найбільш складним і дискусійним проблемам граматики класичних мов, що сприятиме виробленню в аспірантів уміння застосовувати в практичній діяльності набуті теоретичні знання, використовувати наукові методи і прийоми при проведенні дисертаційного дослідження.

Завдання курсу полягають у формуванні в аспірантів:

- умінь виконувати лінгвістичний аналіз, спираючись на головні його поняття на основі діалектичних категорій у мові;

- вміння визначати та розкривати взаємозв'язки між морфологією та синтаксисом;
- вміння визначати семантичні категорії та давати їм належну характеристику;
- вміння знаходити спільне та розбіжне між явищами класичних мов;
- вміння аналізувати синтаксичні категорій в їх структурному й функціональному аспектах;
- вмінь самостійної науково-дослідницької роботи,
- вміння практично застосовувати надбані теоретичні знання, ілюструючи прикладами мовного матеріалу;
- навичок та вмінь адекватного перекладу з класичних мов.

Особливості організації навчального процесу

Заняття повинні проводитися на високому фаховому рівні, на основі порівняльно-історичного та зіставного мовознавства. Викладання має бути тісно пов'язане із вченням граматики та історії класичних мов. Крім того, курс порівняльної типології класичних мов координується з іншими фаховими програмами спецкурсів для аспірантів.

Зміст і форми роботи з навчальної дисципліни

Лекція 1.

Вживання, відсутність та альтернація артикля у давньогрецькій мові. Явище субстантивації у давньогрецькій мові. Латинськи герундій та інфінітив як субстантивні форми.

Зіставна характеристика сполучників сурядності та підрядності.

Апофатичні конструкції класичних мов. Зіставна характеристика οὐ, μή // ποῦ, ποῖ. Дієслівні форми залежно від типів заперечення. Плеоназм заперечних слів.

Лексика з інхоативним, фреквентативним, ітеративним значенням.

Лекція 2.

Праіндоєвропейська відмінкова система та її рефлексії у давньогрецькій та латинській мовах. Зіставна класифікація синтаксичних функцій відмінків в обидвох мовах.

Репрезентація локативності. Синтаксичні функції відмінків на позначення місця. Диференціативна семантика відмінкових форм залежно від локативних характеристик. Препозитивно-субстантивні конструкції з локативним значенням.

Лекція 3.

Вираження посесивності засобами давньогрецької мови. Емфаза зворотніх та присвійних займенників. Відмінкові форми з посесивним значенням.

Атрибутивність. Узгоджене та неузгоджене означення. Власне означальні речення та означальні з обставинними відтінками. Явище атракції відносних слів у давньогрецькій мові. Зворотний геліксис.

Лекція 4.

Темпоральність. Функціональна семантика часових форм класичних мов. Відносно-часове значення опатива та дієприкметника. Видове значення конюнктива, імператива, інфінітива. *Participium conjunctum et absolutum* із темпоральною семантикою. Лексика з часовим значенням. Гномічність, пантемпоральність та атемпоральність.

Лекція 5.

Категорія стану. Тричленна та двочленна категорії становості давньогрецької та латинської мов, їх функціонально-семантична співвіднесеність. Становість у зіставленні з транзитивністю та інтранзитивністю. Вираження медіальності засобами латинської мови.

Активна та пасивна конструкції речення у класичних мовах. Депонентні дієслова класичних мов у зіставному аспекті.

Лекція 6.

Незалежні інфінітивні конструкції давньогрецької та латинської мов. Ригористичність латинської мови. Функціональна варіативність давньогрецької мови. Незалежні дієприкметникові конструкції давньогрецької мови. Явище анаколуфа. Герундив та герундивні конструкції у латинській мові. *Adjectiva verbalia* у давньогрецькій мові.

Лекція 7.

Лексична і граматична категорія модальності. Частки-індикатори модальності. Емоційно-експресивна семантика незалежного конюнктива в класичних мовах та оптатива у давньогрецькій мові. Перифрастичні конструкції з модальним значенням.

Каузальність. Вираження причини у системі паратаксисту (дієприкметники та дієприкметникові звороти, сурядні сполучення, субстантивовані інфінітиви) та гіпотаксисту. Консекутивність. Вираження наслідковості у системі паратаксисту (інфінітивом, дієприкметником та дієприкметниковими зворотами) та гіпотаксисту. Наслідок-мета, займенники та сполучники-кореляти, дієприкметникова атракція у давньогрецькій мові.

Лекція 8.

Узгодження підмета і присудка. Схеми *'Αττικόν, κατά σύθεσι*. Особливості полісубєктних конструкцій у латинській та грецькій мовах. Явища еліпсису, пролепсису, геліксису, симфірсису, паратези. *Participium praedicativum* у давньогрецькій мові.

Consecutio temporum et consecutio modorum. Явище атракції в системі латинської і грецького синтаксису. Облігаторність узгодження часів та факультативність узгодження способів.

Лекція 9.

Умовні та допустові періоди. Три модуси латинських умовних та допустових періодів і чотири модуси грецьких. Зіставлення способів вираження протасису та аподосису в обох мовах. Еліптичні та змішані періоди. Вираження умовності та допустовості *participium conjunctum vel absolutum* (*genetivus, accusativus*), прикметниковими конструкціями, паратактичними та іншими гіпотактичними моделями.

Список рекомендованої літератури

Основна література

1. Звонська Л.Л. Давньогрецька мова: Підручник. – К., 2007. – 711 с.
2. Звонська Л.Л., Шовковий В.М. Латинська мова: Підручник. – К., 2006. – 712 с.
3. Оленич Р. М. Латинська мова. – Львів, 1993. – 370 с.
4. Савченко А.Н. Сравнительная грамматика индоевропейских языков. – М.: Наука, 1974. – 290 с.
5. Соболевский С.И. Древнегреческий язык: Учебник. – М., 1948. – 614 с.
6. Соболевский С.И. Грамматика латинского языка. – М., 1950.
7. Buck C.-D. Comparative grammar of Greek and Latin. – Chicago: University of Chicago Press, 1933. – 618 p.
8. Jakobson R. Beitrag zur allgemeine Kasuslehre. – TCLP, 1936. – 278 S.
9. Palmer L.R. The Greek Language. London: Faber, 1979. – 360 s.
10. Palmer L.R. The Latin Language. – London, 1954.
11. Pinkster H. Latin syntax and semantics. – L.-N.Y., 1990. – 320 p.
12. Schwyzer E. Griechische Grammatik: Bd. I-III. – München, 1934-1953. – LXII, 1746 S.
13. Sihler A.L. New Comparative Grammar of Greek and Latin. – New-York: Oxford University Press, 1995. – 327 p.

Додаткова література

1. Звонська Л.Л. Внутрішня структура давньогрецької мови: особливості функціональної морфології системи дієслова. – Київ: Українські енциклопедичні знання, 1999. – 74 с.
2. Звонська Л.Л. Внутрішня структура давньогрецької мови: особливості функціонального синтаксису системи дієслова. – Київ: Українські енциклопедичні знання, 1999. – 84 с.
3. Казанский Н.Н. Теоретическая грамматика древнегреческого и латинского языков и ее место в современной классической филологии // Классические языки и индоевропейское языкознание. – СПб.: ИЛИ РАН, 1998. – С. 110-123.
4. Козаржевский А.Ч. Учебник древнегреческого языка. – М., 1975. – 408 с.
5. Лосев А.Ф. Языковая структура. – М.: Изд-во МГУ, 1983. – 375 с.
6. Перельмутер И.А. Залог древнегреческого глагола: теория, генезис, история / РАН, Ин-т лингвист. исследований. – Спб.: Ноах, 1995. – 275 с.
7. Реферовская Е.А. Латинская «медіальная» форма. – ВЯ, 1959, №1.
8. Савченко А.Н. Происхождение среднего залога в индоевропейском языке. – Ростов-на-Дону, 1960. – 84 с.
9. Сенів М.Г. Функціонально-семантичний аналіз системи просторових і часових відношень (на матеріалі латинської мови). – Донецьк: Донеччина, 1997. – 287 с.
10. Славятинская М.Н. Учебник древнегреческого языка. – М., 2004. – 622 с.
11. Таривердиева М.А. От латинской грамматики к латинским текстам (Латинское предложение: форма и смысл) – М., 1977.
12. Тронский И.М. Общеиндоевропейское языковое состояние. – М.-Л.: Наука, 1967. – 104 с.
13. Шарыпкин С.Я. К реконструкции древнейшего этапа развития древнегреческой падежной системы // Сравнительно-историческое изучение языков. Проблемы реконструкции. – М: Наука, 1989. – С. 50-54.

14. Banerjee Dr. S. R. Indo-European Tense and Aspect in Greek and Sanskrit. – Calcutta: Sanskrit Book Depot, 1983. – 204 p.
15. Delbrück B. Gebrauch der Coniunctivs und Optativs im Sanskrit und Griechischen. – Halle, 1871. – XVIII, 340 S.
16. Ernout A., Thomas F. Syntaxe latine. – Paris, 1953.
17. Voelz J.W. Fundamental Greek Grammar. – 2d Ed. – St. Louis: Concordia, 1993. – 488 p.
18. Wackernagel J. Vorlesungen über Syntax (mit besonderen Berücksichtigung von Griechisch, Lateinisch und Deutsch. – 2-te Aufl. – Basel, 1926. – XIV, 403 S.